

Folkehelseprofilene og Kommunehelsa statistikkbank

MARIE HAGLE • NORA HEYERDAHL • JØRGEN MEISFJORD • ELSE-KARIN GRØHOLT

Avdeling for helsestatistikk, Nasjonalt folkehelseinstitutt

I folkehelseloven som trådte i kraft i år gis kommuner og fylkeskommuner ansvar for å utarbeide oversikter over befolkningens helsetilstand og faktorer som virker inn på denne. Folkehelseprofilene og Kommunehelsa statistikkbank er to av «verktøyene» kommunene kan bruke i oversiktsarbeidet. I denne artikkelen vil disse verktøyene presenteres.

Folkehelseloven

I januar i år trådte lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven) i kraft. I denne loven har landets kommuner og fylkeskommuner fått ansvar for å utarbeide en oversikt over helsetilstand og positive og negative påvirkningsfaktorer for helsen. Oversikten skal baseres på informasjon fra ulike kilder. Nasjonalt folkehelseinstitutt har som ledd i dette arbeidet fått i oppdrag å gjøre tilgjengelig statistikk fra sentrale helseregistre og andre relevante datakilder. Dette skal sammen med informasjon fra helse- og omsorgstjenesten og kunnskap om lokale forhold inngå i kommunenes oversiktsarbeid. Oversikten skal ligge til grunn for det langsiktige folkehelsearbeidet i kommunen.

Statistikken fra Nasjonalt folkehelseinstitutt blir tilgjengeliggjort i form av en folkehelseprofil for hver kommune og en nettbasert statistikkbank. Figuren nedenfor viser sammenhengen mellom datakilder, Kommunehelsa statistikkbank og folkehelseprofilene.

Datakilder

Utgangspunktet for statistikken er data fra flere sentrale helseregistre, blant annet Dødsårsaksregisteret, Medisinsk fødselsregister, Reseptregisteret og Norsk pasientregister. I tillegg inngår statistikk fra registre i Statistisk sentralbyrå, Arbeids- og velferdsetaten (NAV) og Utdanningsdirektoratet. I fremtidige pro-

FIGUR 1. Sammenhengen mellom datakilder, Kommunehelsa statistikkbank og folkehelseprofilene.

filer er det et ønske om også å inkludere statistikk fra blant annet Krefregisteret, Forsvarets helseregister og data fra primærhelsetjenesten.

En folkehelseprofil for hver kommune

Folkehelseprofilene er en unik rapport for hver kommune, herunder fylkeskommuner. Profilene presenterer noen hovedtrekk i kommunens folkehelse og gir et oversiktsbilde på helsetilstanden og påvirkningsfaktorer i kommunen. Folkehelseprofilene er per i dag en firesiders rapport hvor man finner nøkkeltall knyttet til befolkning, levekår, miljø, skole, levevaner, helse og sykdom. Nøkkeltallene er valgt ut i fra et forebyggingspotensial og kjente folkehelseutfordringer.

Firesiders folkehelseprofiler

På første side i folkehelseprofilen finner man noen hovedtrekk i kommunens folkehelse knyttet til de seks temaområdene. På side 2 og 3 beskrives noen utvalgte folkehelseutfordringer med fokus på sammenhengen mellom helse, sykdom og påvirkningsfaktorer. Hvordan kommunen ligger an i forhold til landet på de utvalgte områdene illustreres grafisk. Statistikk på helse og sykdom kan gi viktig informasjon om befolkningens levevaner, og hvordan levevaner i sin tur er formet av fysiske og psykososiale forhold i miljøet (som f.eks. skole-, arbeids- og nærmiljø).

Side 4 i profilen inneholder et folkehelsebarometer med tilhørende tabeller. Her presenteres 34 nøkkeltallindikatorer med tall for kommune, fylke og Norge som helhet. Talle-

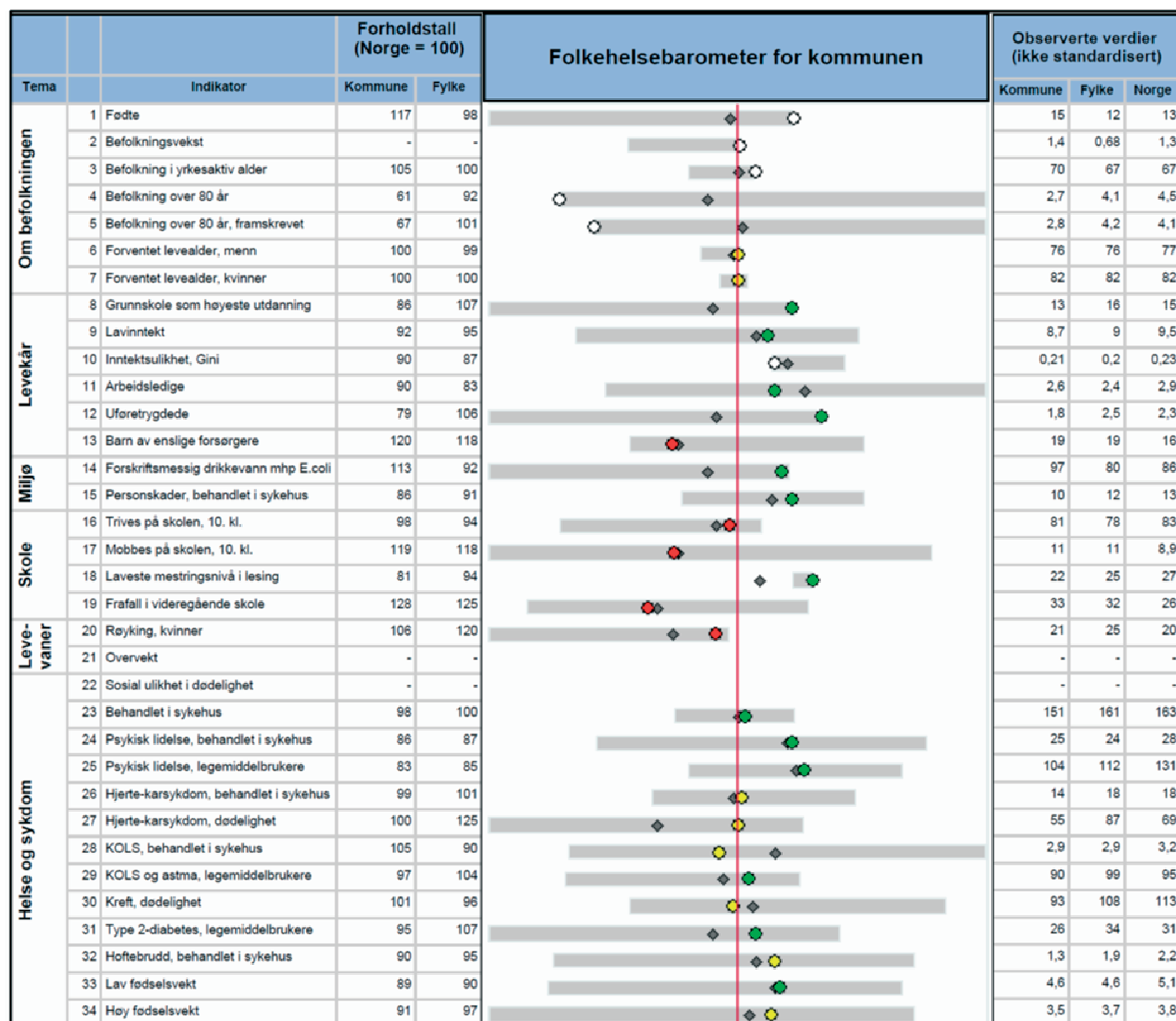
ne i kolonnene til høyre for figuren (folkehelsebarometeret) viser det reelle omfanget av en helseutfordring, mens tallene i kolonnene til venstre for figuren gir et estimat på hvordan kommune og fylke ligger an sammenlignet med landet som helhet.

Folkehelseprofilene er et utviklingsprosjekt, og det arbeides med å forbedre presentasjonsformen og brukervennligheten i kommende utgivelser.

Grønne, røde og gule prikker i folkehelsebarometeret

For å illustrere hvordan kommunene ligger an i forhold til landsnivået på de ulike indikatorene benyttes grønne, røde og gule prikker, og en loddrett, rød strek som representerer

FIGUR 2. Folkehelsebarometer med tilhørende tabeller.

landsnivået. De fargede prikkene er et resultat av signifikanstester.

En grønn prikk betyr at man med høy grad av sikkerhet kan si at kommunen ligger bedre an enn landet for øvrig. At kommunen får en grønn prikk kan likevel innebære en viktig folkehelseutfordring for kommunen. Frafall i videregående skole og type 2-diabetes er eksempler på dette. En rød prikk betyr at man med høy grad av sikkerhet kan si at kommunen ligger dårligere an enn landet for øvrig. En rød prikk er et signal om at dette temaet bør undersøkes nærmere for å vurdere om det er en reell utfordring i kommunen. En gul prikk forteller at man ikke kan si om kommunen ligger dårligere eller bedre an enn forventet. Dette kan enten bety at avviket fra landsnivået er for lite, altså at kommunen ligger på nivå med landet, eller det kan bety at tallgrunnlaget er så lite at den statistiske testen ikke gir utslag.

For at også mindre kommuner skal finne statistikk har det (for noen indikatorer) vært nødvendig å slå sammen tall for begge kjønn, flere aldersgrupper og lage gjennomsnitt over flere år. For de aller minste kommunene blir tallgrunnlaget som regel likevel for spinkelt til at det gir utslag på de statistiske testene.

Hva begrenser valg av indikatorer?

Valg av indikatorer under de ulike temaområdene er preget av hvilke data som er tilgjengelig i de sentrale registrene. Helseregistrene inneholder i stor grad data på sykkelighet og dødelighet. Levevaner er et av temaområdene hvor det finnes lite eller ingen statistikk på kommunenivå. Slike data kan eventuelt samles inn gjennom egne helseundersøkelser.

Juridiske forhold vanskeliggjør i dag data-tilgangen på kommunenivå, herunder data på sosial ulikhet i helse. Å finne løsninger på dette er høyt prioritert.

Hvem skal bruke statistikken?

Folkehelseloven legger opp til at folkehelsearbeidet skal være sektorovergrepene. Profilene er ment å skulle brukes i planarbeid i kommunen generelt og dermed også av personer uten helsefaglig bakgrunn. I utviklingen av folkehelseprofilene har det derfor vært

Dette er åpningsvinduet til KommuneHelse statistikkbank, <http://khs.fhi.no>.

fokus på å gjøre profilene lett forståelige for alle sektorer, uten at det skal gå på bekostning av faglighet og nytteverdi for kommunen. Inspirasjon til folkehelseprofilene er blant annet hentet fra England og National Health Observatories sine helseprofiler, spesielt den grafiske fremstillingen.

KommuneHelse statistikkbank

For mer detaljert statistikk oppfordres kommunene til å benytte KommuneHelse statistikkbank, som ligger til grunn for både kommunenes og fylkenes folkehelseprofiler. I statistikkbanken kan man gjøre egne valg med hensyn til hvilke indikatorer man er interessert i, man kan gjøre andre valg for kjønn og aldersgrupper, og tabelloppsettet er fleksibelt. En annen viktig funksjon er muligheten til å fremstille utviklingen av den enkelte indikatoren over tid. Statistikken kan vises i form av tabeller eller diagram (søylediagram, linjediagram eller kart). På lands- og fylkesnivå finnes også statistikk i Norgeshelse statistikkbank. Her er datagrunnlaget større, noe som gjør at flere indikatorer kan brytes ned på kjønn og aldersgrupper.

Folkehelseinstituttet gir råd og veiledning

En viktig del av arbeidet med å tilgjengeliggjøre statistikken er å bistå og veilede kommunene. Det har i 2012 blitt gjennomført kurs for kommuneansatte som skal benytte statistikken i oversiktsarbeidet. Et viktig budskap på disse kursene er at tallene som tilgjengeliggjøres skal tolkes i lys av lokale forhold. Informasjon fra kommunenes helse- og omsorgstjeneste, lokale undersøkelser og generell kunnskap om lokalsamfunnet skal inngå i oversiktsarbeidet.

Hvor finner man folkehelseprofilene?

Folkehelseprofilene kan lastes ned fra internett og skrives ut på <http://khp.fhi.no/>. KommuneHelse statistikkbank finnes på <http://khs.fhi.no>. På FHI's nettside «KommuneHelse», www.fhi.no/kommuneHelse, finnes det også en del tips og informasjon. Det vil bli årlige oppdateringer av folkehelseprofilene og statistikkbanken. Folkehelseprofilene og KommuneHelse statistikkbank vil utvikles videre i takt med at datatilgangen på kommunenivå forventes å bli bedre.

UTPOSTEN
- en viktig arena for
utvikling av primærmedisinen

mariehelen.hagle@fhi.no
nora.heyerdahl@fhi.no
jorgenrajan.meisfjord@fhi.no